

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження
Денчик Ірини Сергіївни

на тему: **«Оцінка інноваційного розвитку бізнесу в Україні
в умовах цифрової економіки»**,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
(05 – Соціальні та поведінкові науки)

Актуальність теми дисертаційної роботи. Тема дисертаційного дослідження Денчик Ірини Сергіївни «Оцінка інноваційного розвитку бізнесу в Україні в умовах цифрової економіки» є актуальною та своєчасною в умовах цифровізації економіки, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та зростання ролі інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності бізнесу. Цифрова економіка формує нові умови функціонування підприємств, змінює підходи до організації господарської діяльності та управління бізнес-процесами, що обумовлює необхідність удосконалення підходів до оцінювання інноваційного розвитку бізнесу. Особливої актуальності досліджувана проблематика набуває для України в умовах воєнного стану та необхідності післявоєнного відновлення економіки. Інноваційна діяльність стає важливим чинником забезпечення стійкості підприємств, їх адаптації до змін зовнішнього середовища та формування довгострокових конкурентних переваг. Водночас цифровізація сприяє розвитку цифрової інфраструктури, цифрових платформ та сучасних інструментів обробки даних, що суттєво впливає на характер інноваційної діяльності підприємств.

У роботі обґрунтовано, що розвиток цифрової економіки супроводжується трансформацією бізнес-моделей, зростанням ролі інформаційних ресурсів і цифрових технологій у системі управління підприємствами. За таких умов особливого значення набувають питання оцінювання рівня інноваційного розвитку бізнесу, аналізу ресурсного забезпечення інноваційної діяльності та розроблення ефективних механізмів управління інноваційним розвитком. Таким чином, тема дисертаційної роботи є актуальною як у теоретичному, так і в практичному аспектах, а результати проведеного дослідження мають важливе значення для розвитку теорії інноваційного розвитку бізнесу та вдосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю підприємств в умовах цифрової економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційна робота Денчик Ірини Сергіївни виконана відповідно до напрямів наукових досліджень у сфері інноваційного розвитку бізнесу, цифрової трансформації економіки та стратегічного управління діяльністю організацій.

Результати дисертаційного дослідження пов'язані з виконанням науково-дослідної теми «Стратегія розвитку банківського бізнесу» (державний

реєстраційний номер 0122U000518), що виконувалася у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна. У межах зазначеної теми здобувачкою досліджувалися питання ролі інновацій у стратегічному управлінні діяльністю бізнес-організацій України в умовах цифрової економіки, аналізувалися тенденції інноваційного розвитку бізнесу та чинники, що визначають його результативність. Отримані результати стали теоретичною та аналітичною основою окремих положень дисертаційного дослідження. Окремі результати роботи також використовувалися під час виконання науково-дослідної роботи «Секторальні імперативи розвитку та стійкості бізнесу під час воєнних дій і післявоєнний період» (державний реєстраційний номер 0124U004757), що виконується кафедрою управління та бізнес-адміністрування Державного податкового університету. У межах зазначеної теми використано результати досліджень щодо цифровізації та цифрової трансформації бізнесу, оцінювання цифрової зрілості підприємств, впливу цифрових технологій на інноваційну діяльність та забезпечення стійкості бізнесу в умовах сучасних економічних викликів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій кваліфікаційної наукової праці. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертаційній роботі Денчик Ірини Сергіївни, характеризуються належним рівнем обґрунтованості та достовірності. Їх переконливість забезпечується чіткою логікою дослідження, узгодженістю поставленої мети та завдань із отриманими результатами, а також застосуванням сучасного методичного інструментарію, що відповідає предмету та завданням дослідження.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблематики цифрової економіки, інноваційного розвитку бізнесу та цифрової трансформації підприємств, а також офіційні статистичні матеріали міжнародних організацій і державних установ. У роботі використано дані Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Світового банку, Всесвітнього економічного форуму (WEF), Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), Програми розвитку ООН (UNDP), Європейської Комісії, Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства економіки України та Міністерства цифрової трансформації України. Використання зазначених джерел забезпечило об'єктивність, репрезентативність та достовірність отриманих результатів.

Позитивної оцінки заслуговує застосування авторкою комплексу методів наукового дослідження, зокрема логічного узагальнення, компаративного, системного, економіко-статистичного, кореляційного аналізу та сценарного моделювання. Використання зазначених методів дозволило комплексно дослідити процеси інноваційного розвитку бізнесу в умовах цифрової економіки, оцінити вплив ресурсів інноваційної діяльності на результати функціонування підприємств, обґрунтувати систему показників оцінювання інноваційного розвитку та сформулювати практичні рекомендації щодо його активізації.

Дисертаційна робота характеризується послідовністю викладення матеріалу та внутрішньою логікою дослідження. Авторкою здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних засад інноваційного розвитку бізнесу в умовах глобальної цифровізації, досліджено особливості формування інноваційного середовища та розвитку інформаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств. Значна увага приділена аналізу ресурсів інноваційної діяльності бізнесу у світі та в Україні, формуванню системи показників оцінювання інноваційного розвитку бізнесу та проведенню кореляційного аналізу взаємозв'язку між ресурсами інноваційної діяльності та результатами функціонування бізнесу. Важливою перевагою роботи є поєднання теоретичних положень із практичними аспектами їх застосування. На основі проведених досліджень авторкою розроблено сценарії економічного розвитку бізнесу з урахуванням впливу глобальних економічних факторів і воєнних ризиків, обґрунтовано механізм управління інноваційним розвитком бізнесу в цифровому середовищі та запропоновано практичні рекомендації щодо підвищення рівня інноваційного розвитку бізнесу в Україні.

Таким чином, наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими, достовірними та такими, що мають теоретичне і практичне значення. Отримані результати базуються на сучасній методології економічних досліджень, широкій інформаційній базі та комплексному аналізу проблем інноваційного розвитку бізнесу в умовах цифрової економіки.

У першому розділі дисертації «Цифрова трансформація інноваційного розвитку бізнесу в світі» досліджено теоретичні засади інноваційного розвитку бізнесу в умовах глобальної цифровізації економіки, розвиток методологічних положень інформаційного забезпечення інноваційної діяльності та особливості формування інноваційного середовища бізнесу. Авторкою здійснено ґрунтовний аналіз сучасних наукових підходів до трактування категорій «цифрова економіка», «цифрова трансформація», «інноваційна діяльність», «інноваційне середовище» та «інноваційний розвиток бізнесу», що дозволило сформулювати цілісне бачення взаємозв'язку між процесами цифровізації та інноваційного розвитку підприємств.

У підрозділі 1.1 «Теоретичні засади цифровізації та інноваційного розвитку бізнесу» досліджено еволюцію підходів до розуміння інноваційного розвитку бізнесу та визначено вплив цифрових технологій на трансформацію бізнес-моделей і систем управління підприємствами. Обґрунтовано, що розвиток цифрової економіки створює нові можливості для підвищення ефективності інноваційної діяльності, формування конкурентних переваг та адаптації бізнесу до змін зовнішнього середовища. Позитивної оцінки заслуговує систематизація підходів до визначення сутності інноваційного розвитку бізнесу та уточнення змісту базових категорій дослідження.

У підрозділі 1.2 «Розвиток методологічних положень інформаційного забезпечення інноваційної діяльності» розкрито роль інформаційних ресурсів у забезпеченні ефективності управлінських процесів та підтримці інноваційної діяльності підприємств. Авторкою обґрунтовано значення сучасних інформаційно-

аналітичних систем, цифрових платформ і цифрових комунікацій для формування інноваційного середовища та підвищення результативності інноваційної діяльності бізнесу. Встановлено, що в умовах цифрової економіки інформаційні ресурси стають одним із ключових факторів розвитку підприємств та забезпечення їх конкурентоспроможності.

У підрозділі 1.3 «Формування інноваційного середовища бізнесу в умовах цифрової економіки» досліджено чинники формування інноваційного середовища та особливості його розвитку в умовах цифровізації економіки. Авторкою обґрунтовано вплив цифрової інфраструктури, інформаційних ресурсів, цифрових технологій та державної підтримки на активізацію інноваційної діяльності підприємств. Значну увагу приділено аналізу ролі цифрових платформ, інформаційно-комунікаційних технологій, електронної комерції та цифрових сервісів у розвитку сучасного бізнес-середовища.

Загалом, перший розділ має вагоме теоретичне значення, оскільки створює концептуальну основу для подальшого дослідження проблем оцінювання інноваційного розвитку бізнесу та формування ефективних механізмів управління інноваційною діяльністю підприємств в умовах цифрової економіки.

У другому розділі дисертації «Оцінка інноваційної діяльності бізнесу в умовах цифровізації економіки» здійснено комплексний аналіз можливостей цифровізації суспільства для розвитку інформаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств, досліджено ресурси інноваційної діяльності бізнесу у світі та в Україні, а також сформовано методичні засади оцінювання інноваційного розвитку бізнесу в умовах цифрової економіки. Саме цей розділ містить основні аналітичні результати дослідження та значну частину авторських напрацювань.

У підрозділі 2.1 «Аналіз можливостей цифровізації суспільства для розвитку інформаційного забезпечення інноваційної діяльності» досліджено сучасні тенденції цифровізації суспільства та їх вплив на розвиток інформаційного забезпечення бізнесу. Авторкою проаналізовано показники розвитку цифрових технологій, інформаційно-комунікаційної інфраструктури та цифрових сервісів у різних країнах світу. Обґрунтовано, що цифровізація створює передумови для вдосконалення систем управління підприємствами, автоматизації бізнес-процесів, розвитку цифрових комунікацій та підвищення ефективності використання інформаційних ресурсів. Позитивної оцінки заслуговує комплексний аналіз міжнародних показників цифрового розвитку та їх впливу на інноваційну діяльність підприємств.

У підрозділі 2.2 «Оцінка ресурсів інноваційної діяльності бізнесу в умовах цифровізації економіки у світі» здійснено ґрунтовне дослідження ресурсного забезпечення інноваційної діяльності підприємств на міжнародному рівні. Проаналізовано інформаційні, фінансові, кадрові, технологічні та організаційні ресурси інноваційної діяльності, а також визначено їх вплив на результати функціонування бізнесу. Особливий інтерес становить проведений авторкою кореляційний аналіз взаємозв'язку між ресурсами інноваційної діяльності,

розвитком цифрової інфраструктури та показниками економічного розвитку, що дозволило виявити найбільш вагомі чинники інноваційного розвитку бізнесу.

У підрозділі 2.3 «Аналіз ресурсів інноваційної діяльності бізнесу в умовах цифровізації економіки в Україні» досліджено сучасний стан та тенденції розвитку інноваційної діяльності українських підприємств. Авторкою здійснено аналіз ресурсного забезпечення інноваційної діяльності в Україні, визначено основні проблеми та обмеження інноваційного розвитку бізнесу в умовах цифрової трансформації та воєнних викликів. Важливим результатом дослідження є формування системи показників оцінки інноваційного розвитку бізнесу, яка включає часові, кількісні та структурні показники інноваційної діяльності та дозволяє комплексно оцінювати рівень інноваційної активності підприємств.

Загалом другий розділ має важливе наукове та практичне значення, оскільки містить результати комплексного аналізу ресурсів інноваційної діяльності бізнесу, обґрунтування системи показників оцінювання інноваційного розвитку та підтверджує наявність взаємозв'язку між рівнем розвитку цифрової інфраструктури, інноваційною активністю підприємств і результатами їх функціонування.

У третьому розділі дисертації «Формування ефективних механізмів інноваційного розвитку бізнесу в умовах цифрової економіки» досліджено можливі напрями розвитку бізнесу в умовах цифрової трансформації економіки, глобальних економічних змін та воєнних викликів. Особливу увагу приділено формуванню сценаріїв економічного розвитку, розробленню механізму управління інноваційним розвитком бізнесу та обґрунтуванню практичних рекомендацій щодо активізації інноваційної діяльності підприємств в Україні.

У підрозділі 3.1 «Побудова сценаріїв економічного розвитку за різних коливань світового ринку та війни в Україні» авторкою здійснено прогностико-аналітичне дослідження можливих траєкторій розвитку бізнесу з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. На основі аналізу сучасних тенденцій цифрової трансформації, глобальних економічних процесів та наслідків воєнного стану розроблено альтернативні сценарії розвитку бізнесу в Україні. Позитивної оцінки заслуговує врахування широкого кола факторів, які впливають на перспективи економічного розвитку, а також використання сценарного підходу для оцінювання майбутніх умов функціонування підприємств.

У підрозділі 3.2 «Формування механізму управління інноваційним розвитком бізнесу в цифровому середовищі» запропоновано авторський підхід до побудови механізму управління інноваційним розвитком бізнесу. Визначено його основні складові, принципи функціонування, інструменти реалізації та взаємозв'язки між елементами системи управління. Важливим науковим результатом є обґрунтування ролі цифрових технологій, інформаційних ресурсів та цифрової інфраструктури у забезпеченні ефективності управління інноваційною діяльністю підприємств. Запропонований механізм має комплексний характер і враховує особливості

функціонування бізнесу в умовах цифрової економіки та підвищеної невизначеності зовнішнього середовища.

У підрозділі 3.3 «Використання цифрових маркетингових інструментів для підвищення інноваційного потенціалу бізнесу» досліджено роль сучасних цифрових маркетингових технологій у забезпеченні інноваційного розвитку підприємств, розглянуто можливості застосування цифрових каналів комунікації, аналітичних інструментів і маркетингових платформ для підвищення конкурентоспроможності, ефективності взаємодії зі споживачами та формування інноваційного потенціалу бізнесу.

У підрозділі 3.4 «Практичні рекомендації щодо створення та впровадження комплексного механізму інноваційного розвитку бізнесу в Україні» сформовано систему рекомендацій, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності підприємств, розвиток цифрової інфраструктури, удосконалення інформаційного забезпечення інноваційної діяльності та підвищення ефективності використання цифрових технологій. Авторкою обґрунтовано необхідність розвитку цифрових компетентностей персоналу, розширення інвестицій у цифрові технології, удосконалення механізмів державної підтримки інноваційної діяльності та створення сприятливого середовища для розвитку інноваційного бізнесу в Україні.

Загалом третій розділ має значну практичну цінність, оскільки містить науково обґрунтовані рекомендації щодо підвищення рівня інноваційного розвитку бізнесу та розвитку цифрової економіки України. Запропоновані авторкою підходи можуть бути використані органами державної влади, підприємствами та іншими зацікавленими суб'єктами під час розроблення стратегій цифрової трансформації та інноваційного розвитку.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дисертаційної роботи Денчик Ірини Сергіївни полягає у розвитку теоретичних положень, удосконаленні методичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо оцінювання інноваційного розвитку бізнесу в Україні в умовах цифрової економіки. Отримані результати мають комплексний характер і спрямовані на поглиблення наукових засад управління інноваційною діяльністю підприємств в умовах цифрової трансформації економіки.

Удосконалено методичний підхід до оцінювання інноваційного розвитку бізнесу в Україні, який базується на аналізі системи взаємопов'язаних часових, кількісних і структурних показників та враховує рівень використання цифрових технологій і інформаційних ресурсів. Запропонований підхід дозволяє більш обґрунтовано оцінювати рівень готовності підприємств до цифрових змін та формувати ефективні управлінські рішення щодо їх подальшого розвитку.

Науковий інтерес становить удосконалений методичний інструментарій оцінювання ресурсів інноваційної діяльності шляхом виокремлення інформаційно-цифрового капіталу як самостійної складової ресурсного забезпечення інноваційної діяльності. Такий підхід дозволяє більш повно враховувати вплив цифрових

технологій та інформаційних ресурсів на результати діяльності підприємств і розширює можливості оцінювання інноваційного потенціалу бізнесу.

Важливим результатом дослідження є удосконалення підходу до організації інформаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств, адаптованого до умов функціонування сучасних цифрових платформ та цифрових екосистем. Запропоновані положення сприяють підвищенню ефективності взаємодії підприємств із цифровим середовищем та розширюють можливості використання інформаційних ресурсів у процесі прийняття управлінських рішень.

Подальшого розвитку набули теоретичні засади оцінювання інноваційного розвитку бізнесу в умовах цифровізації шляхом уточнення змісту категорій «інноваційний розвиток бізнесу» та «інноваційне середовище бізнесу». Це дозволило поглибити наукове розуміння ролі цифрових технологій та інформаційних ресурсів у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств і формуванні передумов для їх інноваційного розвитку.

Заслугує на увагу розвиток підходів до систематизації чинників формування інноваційного середовища бізнесу, що враховують особливості цифрової трансформації економіки, функціонування ІТ-сектору, розвиток стартапів та вплив воєнних викликів на діяльність підприємств. Запропоноване групування чинників за інформаційною, фінансовою, кадровою, технологічною та організаційною складовими створює підґрунтя для більш комплексного аналізу умов інноваційного розвитку бізнесу.

Практичну та наукову цінність має розвиток прогностно-аналітичного підходу до визначення стратегій розвитку бізнесу на основі сценарного моделювання з урахуванням впливу глобальних економічних факторів і воєнних ризиків. Це дозволило авторці розробити альтернативні сценарії розвитку бізнесу в умовах післявоєнного відновлення економіки України.

Подальшого розвитку також набули науково-практичні рекомендації щодо підвищення рівня інноваційного розвитку бізнесу в Україні, які передбачають розвиток цифрової інфраструктури, удосконалення інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, підвищення рівня цифрових компетентностей персоналу та застосування податкових і регуляторних механізмів підтримки підприємств, що впроваджують інноваційні та цифрові технології.

Таким чином, отримані авторкою результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, мають теоретичне та практичне значення і роблять внесок у розвиток теорії інноваційного розвитку бізнесу, цифрової економіки та управління інноваційною діяльністю підприємств.

Мова та стиль дисертації. Дисертаційна робота написана державною мовою, з дотриманням наукового стилю та логічної послідовності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Денчик Ірини Сергіївни є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, та містить вагомі результати теоретичного і практичного характеру. Разом із тим окремі положення роботи мають дискусійний характер і можуть бути предметом подальших наукових досліджень.

1. У підрозділі 2.2 «Оцінка ресурсів інноваційної діяльності бізнесу в умовах цифровізації економіки у світі» авторкою проведено кореляційний аналіз взаємозв'язку між ресурсами інноваційної діяльності та результатами функціонування бізнесу (с. 113–117). Позитивно оцінюючи проведений аналіз, варто зазначити, що більш детального обґрунтування потребує вплив окремих зовнішніх чинників, зокрема геополітичної нестабільності, воєнних ризиків і змін глобального економічного середовища, на характер виявлених взаємозв'язків.

2. Безперечною перевагою підрозділу 2.3 «Аналіз ресурсів інноваційної діяльності бізнесу в умовах цифровізації економіки в Україні» є запропонована система показників оцінювання інноваційного розвитку бізнесу (с. 156–157). Водночас доцільно було б більш ґрунтовно обґрунтувати методiku вимірювання окремих показників цифрової зрілості підприємств та визначення їх впливу на результати інноваційного розвитку бізнесу.

3. Заслужують на увагу розроблені у підрозділі 3.1 «Побудова сценаріїв економічного розвитку за різних коливань світового ринку та війни в Україні» (с. 170–178) сценарії економічного розвитку бізнесу в умовах глобальних змін і воєнних ризиків. Разом із тим доцільним було б більш детально розглянути механізми адаптації запропонованих сценаріїв до окремих секторів економіки, оскільки особливості інноваційного розвитку підприємств можуть суттєво відрізнятися залежно від галузі їх функціонування.

4. Окремої позитивної оцінки заслуговує підрозділ 3.2 «Формування механізму управління інноваційним розвитком бізнесу в цифровому середовищі», у якому на с. 192–196 детально проаналізовано рівень цифрової зрілості окремих галузей економіки, основні бар'єри цифрової трансформації та напрями їх подолання. Разом із цим більш повне висвітлення практичних механізмів адаптації запропонованих підходів до умов функціонування підприємств різних розмірів і сфер діяльності, зокрема малого та середнього бізнесу, який часто стикається з обмеженістю фінансових, кадрових і технологічних ресурсів для впровадження інноваційних рішень, зробило б запропоновані положення ще більш переконливими.

5. Увагу привертають практичні рекомендації, наведені у підрозділі 3.4 «Практичні рекомендації щодо створення та впровадження комплексного механізму інноваційного розвитку бізнесу в Україні» (с. 214–224), де значну увагу приділено розвитку цифрової інфраструктури, фінансовим інструментам підтримки інноваційної діяльності та інформаційному забезпеченню інноваційного розвитку бізнесу. Водночас запропоновані рекомендації могли б бути посилені шляхом більш детального обґрунтування системи показників і критеріїв оцінювання

результативності державних програм підтримки цифровізації та інноваційного розвитку бізнесу в умовах післявоєнного відновлення економіки України.

Висловлені зауваження та побажання мають переважно дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи. Навпаки, вони підтверджують актуальність досліджуваної проблематики та можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових пошуків авторки.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Денчик Ірини Сергіївни на тему: «Оцінка інноваційного розвитку бізнесу в Україні в умовах цифрової економіки», подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка», є завершеним, самостійним дослідженням, містить нові, актуальні та достовірні наукові результати, що мають важливе теоретичне та практичне значення для розвитку теорії інноваційного розвитку бізнесу, удосконалення методичних підходів до його оцінювання та формування механізмів управління інноваційною діяльністю в умовах цифрової економіки.

Рецензоване дисертаційне дослідження за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів відповідає галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44).

Авторка дисертації, Денчик Ірина Сергіївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри управління
та бізнес-адміністрування
Державного податкового університету

Ольга МАРЧЕНКО